Zenonas Baubonis, Bronius Dakanis

Survey of the barrow cemetery in Miškiškiai (Aktapolis)

In 1996 in the barrow cemetery in Miškiškiai (Aktapolis) (Molėtai district) LCCH examined 2 destroyed barrows. In the area of barrow No 1 there were solely noted only a few burnt dices. The study of barrow No 2 proved to be more fruitful as there was unearthed a male cremation burial with burial items: a round flat brooch, sash-like finger rings, 2 rivets as well as fragments of other brass artifacts, a piece of a bone comb. The barrows are ascribed to the beginning of the 2nd millenium.

Zenonas Baubonis, Bronius Dakanis

Raginėnų 3-iojo pilkapyno tyrinėjimai

Raginėnų 3-iasis pilkapynas yra 1,3 km į Š nuo Pakalniškių (Kleboniškių) pilkapyno ir piliakalnio su gyvenviete, 850 m į PV nuo Raginėnų piliakalnio su gyvenviete ir 450 m į PV nuo pilkapių vietos, 500 m į Š–ŠV nuo Pakalniškių senovės gyvenvietės ir spėjamo kapinyno, 200 m į V nuo Raginėnų kaimo kapinių. 1992 m., vadovaujantis E. Prascevičiaus nurodymu, išsiaiškinta, kad Kapupės dešiniajame krante, miškelyje, yra 3 mažos kalvelės – sampilai su pavieniais dideliais akmenimis, nutolę vienas nuo kito per 5–10 m. Be to, miškelio viduryje pastebėta tokių pat akmenų, kyšančių virš žemės, 6 m skersmens vainiko liekanų.

1996 m. tirta PR 0,4–1,8 m aukščio, ŠV–PR kryptimi 7 m ilgio ir 5 m pločio kalvelė, kurios papėdėje ar šlaite matėsi 7 akmenys. Ištirtas 42 m^2 plotas (6x7 m). Atliekant biolokacinius tyrimus (E. Prascevičius), nustatytas kalvelės pakraščiuose buvęs akmenų vainikas (ir tose vietose, kur jo dalių nesimatė). Akmenų puslankis nustatytas ir kalvelės ŠV gale, už išlikusio vainiko akmens. Kalvelėje viršutinis miškožemio sluoksnis buvo plonas, 4–8 cm storio. Po juo ėjo miškožemis su daugybe primestų įvairaus dydžio (nuo kelių centimetrų iki 30 cm skersmens) akmenų. Akmenys kalvelę tarp didžiųjų kraštinių akmenų buvo užkloję ištisai. Storiausias jų sluoksnis (iki 40 cm) aptiktas kalvelės viršuje. Miškožemyje, iki 20 cm

gylyje, rasta kelios žiestųjų puodų šukės, šlako gargažė, kitų vėlyvųjų dirbinių. Po miškožemio ir akmenų sluoksniu glūdėjo labai kietas rusvai pilkas žemės su moliu ir smėliu sampilo sluoksnis. Jis sunkiai išsiskyrė iš maždaug 50–85 cm gylyje esančio tikrai nejudinto molio ar žvyro.

Tiriamame plote išryškėjo didžiulių akmenų, gulėjusių iškart arba iki 35 cm virš nejudinto grunto, konstrukcija. Jie sudarė ovalo formos beveik 7 m ilgio (kalvelės ilgio kryptimi) ir 5 m pločio vainiką. Trys akmenys (32x60x65 cm, 42x70x70 cm ir 52x80x100 cm dydžio) buvo išsidėstę P–PR vainiko dalyje, per 20 ir 40 cm vienas nuo kito, beveik tiesioje linijoje. Du akmenys (40x62x80 cm ir 65x70x110 cm dydžio) gulėjo šalia vienas kito (per 15 cm) ir sudarė 2 m ilgio išlikusią vainiko ŠR dalį. Vainiko V–ŠV dalyje, puslankio formos 4,8 m ilgio linijoje, nutolę vienas nuo kito per 30-60 cm, buvo dar 4 akmenys (nuo 33x50x75 cm iki 40x90x110 cm dydžio). Trys mažesni (17x40x50–23x50x50 cm dydžio) akmenys tarp vainiko P–PR ir V–ŠV dalių sudarė kitą (1,3 m ilgio) akmenų puslankį, kurio ŠV galas buvo pakrypęs vainiko centro link, o PR gulėjo tik per 30 cm nuo P–PR vainiko dalies akmenų. Vienas labai didelis (40x70x150 cm dydžio) akmuo gulėjo atokiau, 1,4 m į P nuo šios nesimetriškos vainiko dalies. Dar 2, trijų ir dviejų seniau judintų akmenų (18x24x32 cm–22x44x60 cm dydžio) grupės buvo vainiko viduje ir šliejosi prie jo V–ŠV akmenų. Šie akmenys gulėjo miškožemyje ir sampile, greta vienas kito. Be to, dviguba gerokai mažesnių (5x10x16–15x27x28 cm dydžio) 9 akmenų 2,4 m ilgio juosta ėjo ŠV kryptimi. Ji, kiek lenkta vainiko kryptimi, aptikta 25–40 cm gylyje, tarp akmenų vainiko nesimetriškos PV dalies ir vienišo didžiojo P akmens. Visi tie akmenys gulėjo maišytame su angliukais sluoksnyje (perkasime-duobėje), buvusio žemės paviršiaus lygyje (beje, šia akmenų eile ėjo biolokaciniu metodu nustatyta vainiko vieta).

Aprašytos V ir PV vainiko dalies P gale, miškožemyje (viršūnė kyšojo virš žemės), ant molingo maišyto sluoksnio gulėjo 33x50x75 cm dydžio akmuo. 12 cm po šiuo akmeniu, 45 cm gylyje nuo sampilo paviršiaus, pilkame ir rusvai pilkame molinguose sampilo sluoksniuose, aptikta žmogaus kaukolės viršutinė dalis. Ji viršugalviu gulėjo į viršų, kaktos sritim buvo nukreipta į sampilo išorę, o pakaušiu – į jo centrą. Jokių laidojimo požymių aplink kaukolę, išskyrus ant viršaus gulintį minėtą akmenį,

nepastebėta. Rasta kaukolė galėtų būti 30–40 m. moters (tyrė dr. R. Jankauskas).

Akmenų vainiko ŠV vidinėje pusėje ir į ŠV, V ir P už vainiko, nejudinto kieto molio sluoksnyje, 45–95 cm gylyje, išryškėjo 5 lengvesnio grunto, maišyto su pavieniais ar vietomis tankesniais angliukais, plotai. Jie buvo pailgi, nuo 1 m iki 4,5 m ilgio ir 50–130 cm pločio ir gilyn į sampilo pagrindą ėjo iki 22 cm. Didžiajame plote, aplink minėtą dvigubą akmenų juostą ir po ja, 50 cm gylyje, rasta gludinto titnaginio įtveriamojo kirvelio (?) nuoskala. Matyt, tos pačios nuoskalos anksčiau atskeltas mažas gabalėlis buvo atsidūręs 50 cm į ŠR ir gulėjo tokiame pat gylyje, tik jau ne maišytame grunte, o virš nejudinto paviršiaus. ŠR pilkapio dalyje, tarp sampilo ir jo pagrindo, maždaug 60 cm gylyje, rastas netaisyklingo trikampio (iškilios pėdos) formos kalkakmenis, kuriame žaliu kaulu (trasologiniu metodu tyrė dr. A. Girininkas) įrėžtas rombų linijos (tinklo akių eilės) 7 cm ilgio ir iki 1,2 cm pločio ornamentas (pav. 11). Be to, tarp sampile sumestų akmenų (PV pusėje) buvo plokščios pėdos formos susicementavęs kalkakmenis su lėkšta 2,1 cm skersmens ir 0,5 cm gylio išgremžta (?) duobute.

Akmenų konstrukcija, galimas kapas po akmeniu, radiniai (pėdų formos kalkakmeniai su tinklo ornamentu ir duobute bei titnaginio spėjamo įtveriamojo kirvelio nuoskala), pilkapių vieta (aukštesni laukai toliau nuo Daugyvenės ir kitų vėlesnių laidojimo vietų, netoli aptikta panašaus laikotarpio gyvenvietė Pakalniškiuose) neatmeta ankstesnio spėjimo, kad pilkapiai gali būti datuojami žalvario ar ankstyvuoju geležies amžiumi. Sprendžiant iš kitame Kapupės krante šalia Mamertynės (Urbaičių sodybvietė) rasto akmeninio kirvelio su skyle kotui, pilkapiai įrengti teritorijoje, apgyvendintoje jau akmens amžiuje.

Sampilo pagrinde aptikti maišyto grunto su angliukais pailgi plotai gali būti ir iškasinėto pilkapio kapų vietos (tik keista, kad neaptikta nė menkiausios paliktos įkapės ar daugiau kauliukų, nors metalo detektorius kai kur rodė geležies foną – rūdis). Tuomet būtų paaiškinama ir akmenų vainiko ovali forma bei dalies maišyto grunto su angliukais plotų padėtis – į Š nuo akmenų vainiko V ir PV dalies. Kaip tik ji ir ardo vainiko simetriškumą. Galbūt po kasinėjimų šie akmenys, kad netrukdytų žemės

darbams (šalia kalvelės žymu buvęs ta kryptimi arimas), buvo nustumti arčiau sampilo centro. Taip po vienu iš tų akmenų ir galėjo atsidurti palikta kapo kaukolė. Vėliau ant iškasinėto pilkapio iš gretimo arimo mesti akmenys.

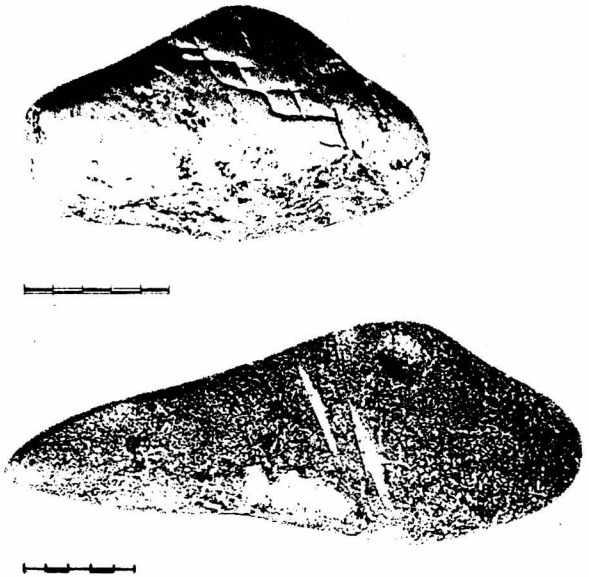

Pav. 11. Raginėnų 3-io pilkapyno pilkapyje rasti ornamentuoti kalkakmeniai.
Fig. 11. Ornamented limestones from a burial mound in Raginėnai barrow cemetery No 3.

Šių pilkapių kapus, o ne esančius Panevėžio rajone ar prie Pakalniškių piliakalnio, vadinamo Kleboniškių kalnu, 1910 m. galėjo kasinėti dr. J. Basanavičius. Jis rašo, kad Pakalniškių kaimo laukuose iškasinėjęs „5 kapus su degintais lavonais", o rastas žmonių kaukoles ir „menkas įkapes" paėmęs į Mokslo draugijos muziejų. Galbūt tuomet Kapupė skyrė Pakalniškių ir Raginėnų kaimų laukus ir dešinioji jos pakrantė priklausė

Pakalniškiams. Beje, tuomet J. Basanavičius, tirdamas Pakalniškių kapus, ir buvo apsistojęs čia pat, kitoje Kapupės pusėje buvusioje Urbaičių sodyboje.

Po 1996 m. tyrinėjimų sampilas atpiltas, o virš jo buvę akmenys atkrauti. Didieji vainiko akmenys, išskyrus tą, po kuriuo rasta kaukolė (neatmetant ir galimybės, kad čia būta paleoastronominio įrenginio), palikti pirminėje savo vietoje.

Zenonas Baubonis, Bronius Dakanis

Research on Raginėnai barrow cemetery No 3

In 1996 in Raginėnai barrow cemetery No 3 (Radviliškis district) LCCH studied 1 barrow. The findings included fragments of a stone circle, a piece of a female crannium, a fragment of a ground flint hafted axe and 2 small limestones with incised ornaments. The barrow dates to early Iron Age.

Zenonas Baubonis, Bronius Dakanis

Vilkiautinio pilkapynų ir gyvenvietės žvalgomieji tyrinėjimai

Vilkiautinio (Aukštosios) pilkapynas yra 3 km į Š nuo Liškiavos piliakalnių, 2,2 km į P–PR nuo Radyščiaus piliakalnio ir 1,4 km ta pačia kryptimi nuo buvusių Papiškių pilkapių, į V–PV nuo Bedugnio ežero. 1913 m. pilkapyne 21 iš akmenų sukrautą pilkapį ištyrė S. Krukovskis. Trijuose pilkapiuose jis rado VI a. nedegintų, o 18 – VII–XII a. sudegintų mirusiųjų kapų. 1973 ir 1974 m. VU (vad. P. Kulikauskas) ištyrė dar 6 pilkapius bei dalį ilgojo pilkapio ir aptiko VI–VII a. sudegintų mirusiųjų kapų.

Pilkapyno ŠR dalyje įsikūrusi J. Šimkonytės sodyba, ūkio darbais žalojanti paminklą: giliai suartas jo Š pakraštys (darže) ir V galo Š dalis; suartas ir apsėtas javais teritorijos ruožas R palei senovės gyvenvietę. Suarta ir senovės gyvenvietė, esanti į Š nuo sodybos, ežero V krante. Vienas